

wetten leefden, zoolang zij binnen zekere grens bleven wonen, zij opnieuw noordelijker trokken, om vrij te zijn.

„De Engelschen zijn telkens op die verklaring van Napier teruggekomen en verklaarden steeds: „Hoe ver gij ook in de wildernis moogt doordringen, altijd blijft gij aan de Britsche kroon onderworpen.” De Boeren beweerden evenwel, wat trouwens zeer natuurlijk was, dat Nederland wel het Kaapsche grondgebied aan Engeland had verloren, maar dat daaruit volstrekt niet volgde, dat men de kolonisten als vee kon overdoen. „Gesteld,” zeiden zij, „dat wij naar Nederland waren teruggekeerd, zouden wij dan niet het recht hebben gehad ons daar aan de Britsche heerschappij te onttrekken?”

„Niets hielp en de Engelschen bleven in de Boeren eene soort ingezetenen zien. Het recht van te gaan en te komen hebben zij hun niet willen toekennen. Niettemin miste de Engelsche regeering in de Kaapkolonie hoogst ongaarne de uitstekende hulp der uitgeweken kolonisten tegen de toen zeer lastige inboorlingen. Zij besloot te trachten, hen tot terugkeer te bewegen. En toen later de macht der Zoeloes door de Boeren was gebroken, werd Engeland belust op het bezit der uitstekende haven van Durban en der vruchtbare landerijen, die de uitgewekenen bewoonbaar hadden gemaakt. Vandaar, dat de gouverneur der Kaapkolonie troepen naar Natal zond. Aanvankelijk bevochten de Boeren wel de zege, maar daar zij door den oorlog tegen Dingaan te veel verzwakt waren, konden zij op den duur aan de overmacht geen weerstand bieden. Het bezit van het land, dat de Hollanders eerst met geld,

toen met vee en eindelijk met hun bloed hadden betaald, vermochten zij niet te handhaven. En zoo gelukte het in 1843 aan de Engelsche troepen, bezit te nemen van Natal, dat eerst bij de Kaapkolonie als een nieuw district werd ingelijfd, maar later een nieuwe kolonie onder een afzonderlijk bestuur werd.

„Wederom konden de Boeren toen hunne wagens inspannen, en moesten zij de graven hunner makkers, vrouwen en kinderen achterlaten, benevens alles wat zij met zooveel leed, kracht, arbeid en moed hadden tot stand gebracht. Opnieuw konden zij hun nomadenleven beginnen en trekken over bergen en klippen, door rivieren waden naar onbekende landen, waar nieuwe ellenden hun wachtten.

„Een gedeelte bleef in Natal achter; velen voegden zich bij de tochtgenooten, die zich ten noorden van Natal hadden nedergezet, en vestigden zich voornamelijk rondom Potchefstroom. Zij, die in Natal achtergebleven waren, gingen echter een treurig lot tegemoet.

„De Engelsche regeering zette ook hier hare oude staatkunde voort ten opzichte van de Kaffers, die van alle zijden het land binnenstroonden. De regeering gaf hun de woonplaatsen, waarop de Boeren aanspraak maakten. Die toestrooming van negers is steeds voortgegaan, zoodat er tegenwoordig in Natal weinig plaats meer is voor de blanken; zelfs de Engelsche kolonisten klagen er over de talrijkheid der zwarte bevolking, meest van Zoeloeland afkomstig, vanwaar de dwingelandij hunner hoofden hen doet vluchten. De Kaffers vervolgden in Natal hunne gewoonte van heen en weer te trekken en den Boeren overlast aan te doen.

Vrijelijk konden zij hunnen lust tot het stelen van vee botvieren. Aan deze kwaal lijdt Zuid-Afrika, vooral Natal, tegenwoordig nog. Het is eene ingekankerde gewoonte der negers en schijnt bij hen de meest gebruikelijke weg om aan den kost te komen. De Boeren, onbeschermd door Britsche troepen, zagen zich weder in bijna denzelfden toestand verplaatst, die hen genoopt had de Kaapkolonie te verlaten. Toen trokken ook ten naastenbij alle Boeren, die nog in Natal waren gebleven, Transvaal binnen, doch niet, dan nadat zij vruchteloos bij de Kaapsche regeering herstel hunner grieven hadden gezocht,

„Deze „trek” was voor een goed deel het gevolg van den raad, hun verstrekt door den heer Johan Arnold Smellekamp, die als zijne meening te kennen gaf, dat zij, bezuiden de Vaal woonachtig, niet van het Engelsche juk en van de kwalen, die dit met zich bracht, zouden kunnen verschoond blijven. Over dezen merkwaardigen man wordt tegenwoordig nog veel in Zuid-Afrika gesproken, ofschoon zijn aankomst hier reeds dagteekent van 1842. Hij was toen supercarga op een Nederlandsch schip, dat door een Nederlandsche firma naar Durban was gezonden, welke firma den Boeren behulpzaam trachtte te zijn en handelsbetrekkingen met hen trachtte aan te knopen. De Natalsche Boeren bevonden zich toen juist in moeielijkheden met de Engelsche regeering. Roerend is het verhaal van de gevoelens der Boeren bij de aankomst van dit schip. Zij spanden de ossen van den wagen, in welken de heer Smellekamp van Durban naar Pietermaritzburg reisde, en zelve trokken zij dit voertuig voort. Met moeite hadden zij van wol

en roode baai Nederlandsche vlaggen vervaardigd en daarmee allerwegen de woningen versierd. Oude, in den strijd geharde Boeren stortten tranen, toen zij de bijbels en gebedenboeken ontvingen, die de heer Smellekamp uit het oude vaderland had meegebracht. Dadelijk kwamen zij met dezen overeen, dat hij naar Holland zou terugkeeren om de heerschappij over hun land aan Zijne Majesteit den Koning op te dragen. De Nederlandsche regeering evenwel, die moeilijkheden met Engeland wenschte te vermijden, was hiertoe niet bereid. — De heer Smellekamp kwam nog driemaal met schip en lading daarheen; daarna volgde hij de Boeren naar Bloemfontein in den Vrijstaat, waar hij tot aan zijn dood bleef vertoeven.” —

Het was laat in den nacht, toen de oude man zijn verhaal eindigde. Ferdinand zou in diens huis blijven overnachten.

HOOFDSTUK V.

Geschiedenis van de Kaapkolonie.

De jonge Nederlander had zich ter rust begeven, doch vóór hij nog insliep, hoorde hij beweging, gedruisch en eindelijk luid spreken. Op dien laten avond kwamen er nog twee reizigers nachtverblijf verzoeken, doch Ferdinand, die gevreesd had, dat het kwaadwilligen waren en zijn goeden gastheer van dienst meende te kunnen zijn, was in een wip van zijne legerstede opgesprongen. De beide reizigers bleken echter welgezinde lieden te wezen. De een was een zendeling, die zich Verstaal noemde en de ander zijn helper. Wel een uur verliep er nu met wederzijdsche kennismaking en mededeeling van elkanders omstandigheden en plannen.

Ferdinand vertelde hen den volgenden morgen, dat hij pas zulk een belangrijk geschiedverhaal had gehoord en gaarne ook de geschiedenis van de andere deelen van Zuid-Afrika zou willen kennen, waarop de vriendelijke zendeling hem uitnoodigde, samen een wandeling te gaan maken. Buiten gekomen, ving Verstaal aldus aan te verhalen:

„Ik ben evenals gij, van Hollandsche afkomst, doch ik arbeid in Zuid-Afrika al sedert September 1849.

„Gij zijt nu dicht bij den Oranje-Vrijstaat en ook bij Transvaal en kunt reeds in een paar uren aan de grens van Natal zijn. Hebt ge in Transvaal eenigen tijd gewoond, dan zult ge u er ongetwijfeld te huis gaan gevoelen, want groot is de overeenkomst tusschen het karakter der Hollanders en der Boeren. Dezelfde deugden en ondeugden kenmerken beiden. De Boeren haten elke dwingelandij, en meer dan eens hoorde ik hen zeggen, als er op aanmatigenden toon tot hen gesproken werd: „„Ons lijk die parmantige mense heeltemaal nie.”” Gastvrijheid, trouw en hulpvaardigheid kenmerken hen, evenzeer als behoudzucht, kalmte en ernst. In vrijheid willen zij leven, en wordt hun dit onmogelijk gemaakt, ja, dan verlaten zij liever huis en hof. Hun taal is de onze; alleen wat verbasterd door den tijd met Maleische en Portugeesche woorden, die onder hen zijn gebracht door menschen, welke van ons Oost-Indië kwamen; Ook in latere tijden vermengd met Engelsche woorden en uitdrukkingen, evenals omgekeerd het Engelsch, dat in Zuid-Afrika gesproken wordt, vele Hollandsche zinwendingen en uitdrukkingen bevat.

„Ook de geschiedenis dezer beider landen heeft vele punten van overeenkomst. Trekt die van Nederland nog steeds en terecht de belangstelling, zelfs van vreemdelingen; die van Zuid-Afrika is niet alleen de kennismaking overwaard, doch levert tevens het sprekendste bewijs, dat geen volk ooit behoeft te wanhopen, en dat, hoe klein een natie ook zij, het van haar zelve afhangt of zij al of niet onafhankelijk zal blijven.

„Hebt gij gisteren al het een en ander van die geschiedenis vernomen, ik verhaal u gaarne meer, en zal, als gij er niet op tegen hebt, met het begin aanvangen.

„De Portugeesche zeevaarder Bartholomeus Diaz is de eerste Europeaan geweest, die het Kaapsche schiereiland in het oog kreeg. Het was in 1486. Hij noemde het Stormkaap; maar zijn koning veranderde dien naam in Kaap de Goede Hoop, omdat men nu goede hoop mocht koesteren, den weg naar Indië te zullen vinden.

„Meer dan een eeuw later vertoonde de Hollandsche vlag zich voor het eerst aan den Tafelberg, aan welks voet nu de Kaapstad gelegen is. Cornelis Houtman, geholpen door de reisverhalen en kaarten van den Haarlemmer Jan Huygen van Linschoten, die in Portugeeschen dienst het Kaapland en Portugeesch Voor-Indië had bezocht, ondernam in 1595 als „koopman van de vloot” de eerste Hollandsche reis naar Indië en deed onderweg de Kaap aan. Dit was de eerste maal, dat Hollandsche schepen het Kaapland bezochten. Sedert gebeurde dit jaarlijks. Zij verschaften er zich versch vleesch, water en levensmiddelen, en lieten er soms, tusschen een paar steenen, brieven achter, die werden meegenomen door de van Indië huiswaarts keerende vaartuigen.

„In 1602 werd de Oost-Indische Compagnie opgericht, die talrijke kleine maatschappen tot één geheel vereenigde. Zoo alleen kon men met kracht tegen het buitenland optreden en daartoe nieuwe wegen inslaan.

„Nederland heeft zich over die grootsche stichting

niet te beklagen gehad, want zij is meer dan 150 jaren lang eene bron van groote voordeelen geworden; niet slechts geld en veel geld, maar ook aanzien en macht heeft zij gegeven aan het vaderland. Immers door het bouwen van reusachtige vloten die, ofschoon voor den handel bestemd, sterk bewapend waren, werd Nederland langen tijd een zeemogendheid van den eersten rang en was tijdens Jan de Witt weinig minder dan de beheerscher der zeeën. Ware de Compagnie niet verzezen, Nederland zou Insulinde niet bezitten.

„Zonder twijfel zijn de fouten der Compagnie, vooral toen zij oud van dagen werd, vele geweest, maar zij heeft, alles te zamen genomen, aan ons land de grootste diensten bewezen.

„Hadden de Hollanders der 17e eeuw de kunst verstaan, die thans wordt toegepast, om groenten, vleesch en andere levensmiddelen te verduurzamen, dan zou er wellicht van eene vestiging aan de Kaap door hen nooit iets gekomen zijn. Maar langdurig gebrek aan versche eetwaren aan boord deed scheurbuik ontstaan, eene vreeselijke ziekte, waaraan duizenden schepelingen ellendig zijn bezweken, en waardoor het allernoodzakelijkst werd om op de lange reis van Nederland naar de Oost eene gelegenheid te hebben, zich van verschen mondvoorraad te kunnen voorzien.

„Is het ontstaan der volkplanting aan de Kaap alzoo hoofdzakelijk een gevolg eener ziekte geweest, een andere drijfveer was de hoop op het behalen van winst. Leendert Janszoon en Nikolaas Proot, die aan de Kaap schipbreuk hadden geleden en bij die gelegenheid het land hadden leeren kennen, gaven aan de

Bewindhebbers der Compagnie, uitzicht op het doen van goede zaken, indien zij er zich vestigde; en het was op hun aanraden, dat tot het laatste werd besloten.

„Het doel is echter niet bereikt geworden. Het stichten eener factorij aan de Kaap heeft de scheurbuik niet verdreven, al werd het aantal slachtoffers ook minder. En winsten heeft de vestiging van de Compagnie daar niet bezorgd; wel het tegendeel.

„In 1651 vertrokken de eerste kolonisten onder aanvoering van een geneesheer, Jan van Riebeeck, die den titel van commandeur had gekregen, van Holland naar de Kaap. Deze man heeft getoond een flink, doortastend en voortvarend karakter te bezitten.

„In April 1652 bereikte men de tegenwoordige Kaapstad. Dadelijk sloot men vriendschap met de inboorlingen (Hottentotten, kleine bruine menschen, doch niet behorende tot het neger-ras), bouwde men een fort en legde men tuinen aan, om de kolonisten zelf, maar ook de voorbijgaande schepen, van levensmiddelen te kunnen voorzien. Spoedig daarna begon men ook het land in alle richtingen te onderzoeken, vooral omdat men zeker geloofde ergens goud, edelgesteenten en andere schatten te zullen vinden. Het onderzoek der kuststreken werd evenmin toen verwaarloosd.

„Velen dier kolonisten verlangden al gauw voor eigen rekening te gaan arbeiden, en toen dit in 1655 door de Oost-Indische Compagnie werd toegestaan, gaf dit verlof tevens aanleiding, dat er veel emigranten uit Holland, Frankrijk en Duitschland naar de Kaap kwamen.

„De Kaap werd als een onderdeel van de Oost beschouwd en de Kaapsche commandeur, welke titel in 1672 met dien van gouverneur werd verwisseld, stond onder den Gouverneur-Generaal te Batavia, gelijk deze weer de ondergeschikte was van de Kamer van Zeventien, zijnde het opperbestuur dat te Amsterdam zijn zetel had.

„Het beviel den nieuw aangekomenen weldra zoo goed, dat zij, noch hun kroost, de Kaap wenschten te verlaten.

„Dorpen ontstonden alras en men breidde de kolonie al meer en meer uit, niet slechts onder Van Riebeeck, maar ook onder zijne opvolgers.

„In 1689 werd de Natal-baai door de Compagnie van de Kaffers gekocht ¹⁾ en in 1721 nam men bezit van de Delagoa-baai. Mauritius (naar Maurits genoemd) en St. Helena werden evenals de Delagoa-baai meer dan eens door haar bezet en later weer verlaten; men hechtte niet veel aan het bezit dezer baai en eilanden.

„Nu is het bekend, hoe in de vorige eeuw de zoogenaamde „regenten” onmachtig zijn gebleken om het gebouw in orde te houden, door hunne voorgangers gesticht; hoe de zorg voor zichzelf en hunne bloedverwanten al te dikwijls zwaarder bij hen woog dan de belangen aan hen toevertrouwd; hoe ook in de Oost-Indische Compagnie de zaken met minder ijver, minder nauwgezetheid, minder doortastendheid en eerlijkheid dan te voren door hen werden gedreven en — hoe langer hoe meer verward raakten. Dit voorbeeld

---

¹⁾ Zoals reeds op bladzijde 45 is medegedeeld.

bleef niet zonder invloed op hare overzeesche ambtenaren. Een der gouverneurs moest wegens zijne dwingelandij in 1707 worden afgezet, en in 1779 was de ontevredenheid zoo hoog gestegen, dat eenige honderden burgers afgevaardigden naar Holland zonden, om rechtmatige klachten over de bestuurders in te dienen, en op veranderingen in de rechtspleging en in het heffen van belastingen aan te dringen.

„Terwijl deze afgevaardigden in Holland vertoefden, brak in 1781 de oorlog uit tusschen Engeland en onze Republiek, die zich intusschen met Frankrijk verbonden had. Engeland bracht eene vloot in gereedheid, om de Kaap te nemen. Frankrijk zond er schepen heen, teneinde de Hollanders te beschermen, en men gelastte tevens den gouverneur om de kolonie in staat van beleg te brengen. Ofschoon in de hoogste mate verbitterd op de ambtenaren der Compagnie, namen de burgers de wapenen op tegen de Engelschen. Nooit hebben zij de trouw aan het vaderland opgezegd; nooit hebben zij gewenscht door een vreemd volk geregeerd te worden, en altijd zijn zij het voornamelijk geweest, die de verdediging der kolonie op zich namen, zoowel tegen de inboorlingen als tegen hunne buitenlandsche vijanden.

„Intusschen kwam het ditmaal niet tot een gevecht, want de Fransche vloot bereikte tijdig de Kaap, waardoor de Engelschen alleen een aantal Hollandsche Oost-Indie-vaarders buit maakten.

„Getrouw aan hun landaard in hun hardnekkigheid, zonden de burgers in 1784 opnieuw een verzoekschrift aan hun nog steeds in Nederland vertoevende afgevaardigden, hetwelk gericht was aan de Staten-Generaal.

„De toestand werd intusschen erger in plaats van beter.

„Geen wonder, dat de zaken der Compagnie, op ellendige wijze bestuurd, geen voordeelen opleverden. Daarbij kwamen nog de ontzettende verliezen door de Compagnie in den oorlog geleden, doordat een aanzienlijk getal groote en rijke ladingen in Engelsche handen gevallen was. Meestal voeren in de 18^e eeuw jaarlijks niet minder dan 60 Hollandsche schepen de Kaap voorbij. Wel zeilden zij gewoonlijk in vloten en waren zij er op ingericht zich zelf te verdedigen, maar toch waren ze ditmaal slag op slag door de Engelschen vermeesterd geworden.

„De handelszaken der Compagnie waren daardoor ook geheel verlamd. De Bewindhebbers werden genoodzaakt zich voortdurend dieper in schulden te steken, welke in 1785 reeds 85 millioen bedroegen. Dien-tengevolge staakte men de begonnen versterking der verdedigingswerken aan de Kaap, en bracht er de vaste soldaten tot een klein aantal terug.

„Kort te voren was reeds bekend gemaakt, dat de bewindhebbers in het vervolg de uitzending van goederen uit Europa naar de Kaap opgaven, en dezen tak van handel openstelden voor alle Nederlanders. Ook werd den burgers toegestaan voor eigen rekening wijn uit de Kaapstad te verzenden.

„Door een en ander was nu wel eenigermate aan de wenschen der ontevreden burgers tegemoet gekomen, maar spoedig deden er zich nieuwe grieven voor. Immers het vertrek van de meeste troepen, beroofde de Kapenaars van een goed deel hunner inkomsten.

De handel werd bovendien benadeeld door het kartonnen geld, dat de Compagnie had moeten uitgeven, bij gebrek aan specie of metalen geld. (De Engelschen hebben bij de overneming der kolonie wel beloofd dit geld te zullen erkennen, maar bij de inwisseling bleek het tegendeel).

„De burgers en boeren, die de buiten-districten bewoonden, waren daarenboven in hevige gevechten gewikkeld met de Boschjesmannen, die de blanken niet met rust lieten. In 1793 kwamen hen ook de Kaffers bestoken. Zij overvielen de grensdistricten, vermoordden velen der daar wonenden en voerden nagenoeg 100.000 stuks vee met zich mede. Toen trokken de boeren uit om de Kaffers te bestraffen. Maar de man, die door den gouverneur aan het hoofd van het „commando” (leger van burgers) was geplaatst, bepaalde zich tot eene onbeduidende bestraffing, daar hij tot elken prijs een oorlog met de negers wilde vermijden, en hierdoor werd dan ook slechts een klein deel van het geroofde vee terugbekomen.

„Dit vermeerderde de ontevredenheid der kolonisten zeer, en men dacht er sterk over de trouw aan de Compagnie op te zeggen.

„De verdedigingswerken aan de Kaap waren hoogst gebrekkig. Troepen ontbraken er zoo goed als geheel, en moesten ijlings gevormd worden uit de Hottentotten en de klerken der Compagnie. De kas was ledig. De schuld der Compagnie was gestegen tot 120 millioen gulden, waarvan men niet eens de rente kon betalen. De blanke bevolking was, evenals in het moederland, verdeeld in Oranjeklanten en Keezen, waarvan de eersten op

de hand der Engelschen, de laatsten op die der Franschen waren.

„In dezen toestand bevond zich de kolonie, toen in 1795 eene Engelsche vloot landde, welker bevelhebber een brief van den Stadhouder overhandigde, waarin de Prins gelastte de Engelsche troepen in de kolonie toe te laten, daar zij deze tegen de Franschen zouden beschermen. Men wist er hier niets van dat de zaken in Holland geheel veranderd waren, dat het Stadhouderschap afgeschaft was en het volk grootendeels de zijde der Franschen had gekozen. De Engelschen trachtten de Kapenaars op een dwaalspoor te brengen en hen te doen gelooven, dat Nederland door Frankrijk was veroverd. Aangezien zij de nieuwsbladen terughielden, werd hun dit gemakkelijk gemaakt.

„Dit geloof is waarschijnlijk de oorzaak geweest, dat een aantal Kapenaars toen een adres aan Willem V opstelden, waarin hem verzocht werd naar de Kaap te komen en er te regeeren; dit stuk is echter nooit afgezonden, wegens de kort daarop volgende gebeurtenissen.

„De gouverneur der kolonie weigerde aan den eisch der Engelschen te voldoen, terecht aanvoerende, dat de order van den Stadhouder niet voldoende was. Toen trachtten de Engelschen de bevolking op hunne hand te krijgen door allerlei beloften te doen aan allen, die de Britsche zijde zouden kiezen, o. a. hoogere soldij aan de troepen. Wie zich echter ook lieten omkopen, de boeren niet; integendeel, zij verklaarden zich tot het uiterste te zullen verdedigen. Zelfs kwamen de oproerige „patriotten,” die van de Compagnie niets

wilden weten, uit het binnenland ter verdediging opzetten. Nu namen de Engelschen, ofschoon zij beweerden onze bondgenooten te zijn, de Hollandsche schepen, die in de Simonsbaai, dicht bij de Kaapstad, lagen, en vielen ons aan. Wederstand werd nauwelijks geboden. Tusschen burgers en bestuurders bestond zulk een wrok, dat de laatsten, vreezende aan de boerenpartij te moeten toegeven als de Engelschen verloren, liever tot alles dan daartoe besloten waren. Daarom deden vele officieren der Compagnie zelfs hun best, om de Engelschen niet tegen te houden; onder anderen handelde zoo de aanvoerder der Hollanders, een Schot, Gordon genaamd. De boeren deden evenwel dapper hun plicht, totdat een inval der Hottentotten en Boschjesmannen velen hunner noodzaakte aan de verdediging van eigen huis en hof te denken. Toen bovendien het Engelsche leger nog aanzienlijke versterking ontving, moest de kolonie wel in Britsche handen vallen. Toch weigerden de Hollandsche kolonisten de heerschappij van Engeland te erkennen; zij stonden zelfs in 1798 op, maar werden toen ten onder gebracht.

„Bij den vrede van Amiens in 1802 werd de Kaap aan Nederland teruggegeven, maar in 1806 verloren wij haar opnieuw, trots de heldhaftige verdediging van den gouverneur, den generaal Janssens, en op het Weener congres ¹⁾ in 1815, werd uitgemaakt dat de Kaap voortaan eene Engelsche bezitting zou zijn.

---

¹⁾ Een congres is een bijeenkomst van zaakkundigen, in dit geval van gezanten van verschillende rijken, tot bespreking van een staatkundig doel, die toen beschikten over het lot van Europa na Waterloo, ten einde alles te regelen, toen Napoleon verjaagd was.

„De Engelschen moesten, tengevolge van de besluiten van dit congres, de meeste, voor ons zoogenaamd bewaarde koloniën, teruggeven, maar behielden, behalve Ceylon, Demerary (naast Suriname) en onze plaatsen in Vóór-Indië, onze geheele Kaap, tegen een geringe schadevergoeding in geld.

„Voor ons was dit een ontzettend verlies, omdat dit onze eenige kolonie was met een gematigd klimaat.

„De Hollandsche boeren bleven evenwel ongenegen zich aan de Engelschen te onderwerpen. In 1814 braken er aan de grenzen nieuwe onlusten uit, waarin zij evenwel geen opstand zagen, want — beweerden zij — opstaan kan men alleen tegen zijn wettigen soeverein en dat zijn de Engelschen niet, dat is de Prins van Oranje. Een aantal boeren boetten hun gedrag met ophanging op de plaats Slachtersnek genaamd; onder hen bevond zich ook een lid van het geslacht van den tegenwoordigen staatspresident der Zuid-Afrikaansche Republiek, Kruger.

„Ook met de inboorlingen werden de Engelschen, kort nadat zij de kolonie hadden hernomen, in oorlog gewikkeld. In 1811 jaagden zij de Kaffers over de Vischrivier terug. Maar dezen moesten, daar zij de boeren voortdurend overvielen en plunderden, telkens opnieuw worden bestreden.

„In 1819 kwam er aan de gevechten der zwarten met de blanken voorloopig een einde, en werd de grens der kolonie, ten koste van de Kaffers, uitgebreid tot de Keiskamma-rivier.

„Dit is het gewone slot geweest van alle oorlogen der Engelschen in Zuid-Afrika; telkens zijn geheele

stammen inboorlingen verdreven en hebben de Engelschen bezit genomen van hun land, terwijl er onder Hollandsch bestuur nooit een groote oorlog met de inboorlingen is gevoerd geworden.

„Die oorlogen zijn bij tusschenpoozen altijd voortgezet, en daardoor is geheel Zuid-Afrika tegenwoordig Britsch, behalve de twee Hollandsche republieken, de Portugeesche kolonie Mozambique aan de Zuid-oostkust en de Deutsche aan de Zuid-westkust.”

HOOFDSTUK VI.

De groote trek en de geschiedenis van Transvaal.

„De geduchte en bloedige bestraffing der boeren in 1814 nam de oorzaken der beroering niet weg. De klove tusschen de boeren en de Engelschen werd integendeel gedurig grooter.

„Verschillende oorzaken werkten hiertoe mee. Gij weet dit reeds, door hetgeen u gisteren over Natal is meegedeeld geworden.

„De bezwaren tusschen de boeren en de Engelschen waren ten slotte, zooals wij zagen, onoverkomelijk, en daarom „vatten duizenden hun goed en trokken,” zooals het heet in het Boerenlied. Zij rukten zich voor goed los van hun overheerschers, en begonnen met naar de overzijde der Oranje-rivier te reizen.

„Van nu aan beginnen deze boeren een afzonderlijke geschiedenis te krijgen, een afzonderlijk volk te vormen, dat door henzelven en anderen genoemd wordt „de Boeren,” evenals men spreekt van de Denen en de Russen. Wij schrijven dien naam dus in dit geval met eene groote *B*.

„Reeds vóór 1836, had de volksverhuizing een aanvang genomen. Steeds zoekende naar versche en uitgestrekte weiden voor hun vee en onafhankelijkheid voor zich zelf, hebben de boeren van de Kaapkolonie sedert lange jaren hunne woonplaatsen verlaten, en zijn zij oost- en vooral noordwaarts getrokken. De neiging der Kaapsche boeren tot „trekken,” die een verklaring geeft aan de meeste eigenaardigheden van hun karakter en zeden, is tevens eene voorname reden van de uitbreiding, die de Kaapkolonie heeft ondergaan.

„Reeds in 1799 wordt van een „trek” uit de Kaapkolonie gewag gemaakt en evenzoo in 1820 en 1834.

In dit laatste jaar gingen eenige boerengezinnen onder aanvoering van Karel Trichard en Johannes Rensburg naar de oostkust van Afrika. Met vrouw, kinderen en al hun vee begaven zij zich op weg naar het hun geheel onbekende land, dwars door streken en volksstammen, hun eveneens ten eenenmale vreemd. Telkens moesten zij zich met de wapenen een weg banen of hun leven verdedigen. Daardoor verloren zij velen hunner, en ook de ellenden en ontberingen die zij hadden te doorstaan, eischten van hen een kostbaar losgeld. Het schijnt, dat zij onderweg in twijfel verkeerd hebben, welke richting in te moeten slaan. In elk geval, zij verdeelden zich. Eenigen hunner trokken noordwaarts, door het tegenwoordige district Zoutpansberg en het Matabililand. Misschien hoopten zij bij Inhambane uit te komen, misschien in het Sofallaland — wat hiervan zij, de aanvankelijke tochtgenooten dezer lieden zagen hen nooit weder; noch is, zoover ik weet, iets met zekerheid omtrent hun wedervaren bekend.

Waarschijnlijk hebben de Kaffers een einde aan hun leven gemaakt. Het andere deel der trekkers kwam eindelijk, na lang zwerven, uit aan de Delagoa-baai. Zij waren toen slechts twintig in aantal, mannen, vrouwen en kinderen; al hunne andere tochtgenooten waren vermoord of door koortsen omgekomen. Ook hadden zij al hun vee verloren, tengevolge van den steek der tsetse-vlieg, door ziekten of door diefstal der Kaffers. Deze arme menschen zijn, geholpen door den gouverneur der Portugeesche nederzetting te Lourenço-Marques, eenigszins noordelijker Natal ingetrokken en hebben zich daar gevestigd.

„Veel grooter evenwel in aantal was de „trek” in 1836, dien zij onder aanvoering van Andries Hendrik Potgieter ondernamen. Een tweede groep trok onder leiding van Gerrit Maritz (de klemtoon op de laatste lettergreep) en Pieter Retief. Die onder Potgieter vestigde zich in het land, dat tegenwoordig Oranje-Vrijstaat heet. Daar kregen zij van de inboorlingen landerijen onder voorwaarde, dat zij hen zouden beschermen tegen Mozelekatse, een Zoeloehoofd, die in Transvaal regeerde.

„Toen kort na hunne aankomst in den tegenwoordigen Vrijstaat eenige Boeren, onder aanvoering van Potgieter door Transvaal trokken, zonder er zich te vestigen, maar alleen om het land in oogenschouw te nemen, viel (1836) Mozelekatse hen aan en ontnam hun bijna 100.000 stuks vee. De Boeren lieten hem toen weten, dat hij niet gestraft zou worden, als hij het vee teruggaf, maar Mozelekatse gaf hieraan geen gehoor. Toen vielen

de Boeren hem aan en het gelukte hun onder aanvoering van Gerrit Maritz hem te verslaan, zoodat hij met zijn volk de vlucht moest nemen. Daarop namen de Boeren bezit van Transvaal, een groot gedeelte van den tegenwoordigen Vrijstaat en van Zuid-Betsjoeaneland, hetwelk den verslagen Mozelekatse had behoord. Ook hieruit blijkt weer: dat de Boeren nooit begonnen zijn met den zwarten hun land te ontnemen, maar dit alleen deden, als zij door hen werden aangevallen.

„De behaalde glansrijke overwinning op Mozelekatse wekt te meer bewondering, als men de geringe hulpmiddelen in aanmerking neemt, waarover de Boeren konden beschikken. De versterkingen, achter welke zij zich verschansten op het vlakke veld, de zoogenaamde „lagers,” waren slechts gevormd door wagens, die zij in een kring plaatsten, na de ossen te hebben afgespannen. De tusschenruimten versperde men met doorns en struiken en versterkte men daarenboven met stevige riemen, die de wagens aan elkander verbonden. In de „lagers” hielden zich de vrouwen en kinderen op, en laadden de eersten de trompladers der Boeren, zijnde de ouderwetsche geweren, die van voren van kogels voorzien worden. Nog altijd zijn die „lagers,” die zulke uitmuntende diensten bewezen, bij hen in gebruik.

„Na de overwinning op Mozelekatse, vestigden zich vele Boerengezinnen in Transvaal, andere bleven achter in den tegenwoordigen Vrijstaat, een derde trok over de Drakensbergen en liet zich in Natal neder. Deze laatste „trek”, u bekend uit wat u over Natal is verhaald geworden, geschiedde in 1838 onder Piet Retief en was een gevolg van de oneenigheid der

Boeren, die zich aanvankelijk onder ditzelfde hoofd in den tegenwoordigen Vrijstaat hadden gevestigd.

„Gezamenlijk vormden al de uitgeweken Boeren één groot gemeenebest. De hoofdzetel was Pietermaritzburg, waar de volksraad vergaderde. De boeren van den tegenwoordigen Vrijstaat en Transvaal hadden te zamen eene afzonderlijke vertegenwoordiging, eene soort van onder-volksraad, die alleen de belangen hunner streek had te behartigen en in buitengewone gevallen ook deel uit kon maken van den volksraad te Maritzburg. Winburg was de hoofdstad van het district, tegenwoordig als de Vrijstaat bekend. Potchefstroom, dat dagteekent van 1838/9, de eerste stad in Transvaal, werd aanvankelijk de hoofdplaats van dat district. Een Bestuur werd zoo weinig mogelijk gewenscht; van een algemeen erkend gezag was geen sprake; slechts zelden trad men gezamenlijk op. Van eene wettelijke omschrijving der rechten en plichten van volk en bestuur was geen spoor te ontdekken. Een president der republiek bestond er niet. De commandanten-generaal, hoewel feitelijk de hoofden, moesten volgens de bevelen van den volksraad handelen. Andries W. J. Pretorius bekleedde die betrekking in het district Maritzburg, het tegenwoordige Natal, Andries Hendrik Potgieter verkreeg diezelfde waardigheid in Transvaal.

„Lang duurde dit bestuur echter niet — spoedig legde Engeland de hand op Natal, kort daarna ook op het land der Winburgers, den tegenwoordigen Vrijstaat.

„Trots het gebrekkige bestuur brak voor de Transvaalsche Boeren een tijdperk van rust en opkomende wel-

vaart aan. In den aanvang woonden nog slechts weinig Boeren in Transvaal, doch voortdurend kwamen er nieuwe gezinnen toestroomden, zoowel van de Kaapkolonie als uit het Winburgsche district.

„Hendrik Potgieter bleef de groote man in Transvaal. Pretorius, die, door de Winburgers daartoe aangezocht, in 1848 te vergeefs als hun aanvoerder getracht had, de Engelschen uit den tegenwoordigen Vrijstaat te verdrijven, vluchtte, toen de Engelschen een grooten prijs voor zijne aanhouding hadden uitgelooft, naar Transvaal.

„Nu eens had Potgieter, dan weer Pretorius het roer der nederzetting in handen, en deze ging in welvaart en zielental sterk vooruit. Maar ook nu, nadat Natal en het Winburgsche district geen deel meer uitmaakten van de eerste groote Boeren-republiek en Britsch geworden waren, werd er nog niet tot het stichten van een goed geregelden staat overgegaan. De Transvaalsche Boeren waren in verschillende groote groepen ingedeeld, die in haar aard het meest op gemeenebesten geleken. Als hoofdstad werd thans Pretoria aangewezen. Langzamerhand begon men zich aan te sluiten, en in 1860 hadden al deze republiekjes zich vereenigd. Daardoor vormden zij te zamen het gebied van Transvaal, dat in uitgestrektheid niet onderdoet voor het Vereenigde Koninkrijk van Engeland, Schotland en Ierland.

„Engeland erkende in 1852 in een tractaat de onafhankelijkheid van Transvaal. Zoo was dan eindelijk voor een deel der trekkers het doel bereikt, waarvoor zij sedert 16 jaar goed en bloed hadden opgeofferd.

„Weldra bezaten zij nu ook tot hunne groote vreugde hun eersten predikant, Dirk van der Hoff, rechtstreeks uit Nederland tot hen gekomen — want de Boeren zijn ook trouw aan den godsdienst hunner vaderen gebleven.

„In hetzelfde jaar stierven Potgieter en Pretorius. In 1855 benoemde men Martinus Wessels Pretorius, Andries' zoon, tot president der Zuid-Afrikaansche Republiek. Zijn naam is vereeuwigd in dien van de hoofdstad der republiek. Onder zijn bestuur, in 1857, kwam de eerste grondwet tot stand. Hij bezat in groote mate het vertrouwen der Boeren, en bleek hun onontbeerlijk voor te komen; want toen hij, in 1860, zonder ontslagen te zijn als president der Zuid-Afrikaansche Republiek, zich in den Vrijstaat tot dezelfde betrekking deed verheffen, volgde er in Transvaal een strijd over zijne opvolging, die niet minder dan vier jaren heeft geduurd. De tweedracht bereikte zulk een hoogte, dat men zich niet ontzag elkander te beoorloggen; commandant-generaal was destijds Paul Kruger. De rust keerde eerst weer, toen in 1864 Pretorius weder als president van Transvaal was opgetreden.

„Zeven jaar later trok hij zich terug, en werd opgevolgd door Dr. Thomas François Burgers, predikant uit de Kaapkolonie. Deze was niet in staat in 1876 den opstand te beteugelen, dien de groote Kaffer, Sekokoeni tegen de Boeren ondernam. Onderlinge twisten en voortdurende gevechten met de Kaffers, hadden thans zoowel de staatskas als de kracht en de eenheid van het land, uitgeput, en zoo vond Sir Theophilus Shepstone eene even gemakkelijke als welkome gelegenheid in 1877, bij procla-

matie van 12 April, Transvaal bij Engeland in te lijven, zonder dat er een druppel bloed was vergoten.

„Hoe smartelijk ook door deze gebeurtenis getroffen, zijn de Boeren zoo vast overtuigd van het onrechtmatige dezer inlijving, dat zij, in het onwrikbaar geloof hier slechts een tijdperk van overgang te doorleven, zich niet gewelddadig verzet hebben, maar begonnen zijn met afgevaardigden naar Londen te zenden, om hunne zaak te bepleiten.

„Misschien,” zoo besloot de zendeling, „heb ik u het een en ander verteld, wat u reeds bekend was — laat het u dan niet te zeer verveeld hebben.”

HOOFDSTUK VII.

Ferdinand komt in Transvaal.

Toen hij den zendeling zijn hartelijken dank voor al het medegedeelde betuigd, zijn vriendelijken gastheer zijne erkentelijkheid bewezen en van de nieuwe kennissen afscheid genomen had, zocht Ferdinand zijn reisgenoot weer op. De voerman vertelde hem, dat de ezels nu goed uitgerust waren en de wagen ook niets meer te wenschen overliet, zoodat alles tot vertrek gereed was.

Nog denzelfden dag overschreden zij de grenzen van Transvaal en trokken na eenige uren rijdens bij de Retiefsdrieff over de Vaal-rivier, die met de Limpopo de belangrijkste stroom van het land is, ofschoon slechts een zijtak van de Oranje-rivier zijnde.

Nu de Drakensbergen achter hen lagen en er zelfs geene „kopjes” (alleen staande heuvels) en „richeltjes” (een langgestrekte heuvelrand) meer te zien waren, vond Ferdinand het landschap vervelend eentonig, want nergens in den omtrek zag hij iets anders dan gras.

Tegen den avond werd het koud. De wind zette op

en blies, door niets tegengehouden, over het „hooge feld.” Terwijl de windvlagen over de vlakke gierden, werd het zoo donker, dat zij niets meer konden onderscheiden. Daar er nergens een huis te bekennen was, besloten zij uit te spannen en den nacht in den wagen door te brengen, de reizigers in en de koetsier onder het rijtuig. Op het gevoel kniehalterde deze de ezels, opdat zij zich niet te ver zouden kunnen verwijderen, en daarna spreidde hij een met gomelastiek bekleede deken onder den wagen. Ferdinand en zijn tochtgenoot wikkelden zich in dekens en gingen op de banken van het rijtuig liggen, welks kap zij eerst aan alle zijden sloten.

Zij genoten dien nacht een verkwikkenden slaap, maar toen zij den volgenden morgen ontwaakten, was hun eerste vraag, hoe zij iets warms zouden kunnen krijgen voor hun ontbijt.

De koetsier echter wist raad; hij zocht wat koedrek bijeen en stak er den brand in. Werkelijk ging dit goed en weldra kwam er een eenvoudig ontbijt gereed.

Maar waar waren de ezels? Ondanks het kniehalteren waren zij al grazende ver weggegaan en het kostte veel moeite en tijd om hen te vangen. Eindelijk slaagde men er in en kon de reis vervolgd worden.

Ongelukkig koos de koetsier een verkeerde richting door het gemis van een kompas, een instrument, waaraan men op die Zuid-Afrikaansche eidelooze graszee wel behoefte hebben kan.

Den heelen dag reden zij voort, zagen niets dan gras en zelfs geen spoor van een weg. Het werd weer avond en de duisternis zoo groot, dat zij de ezels niet meer

konden zien. Doch weer in het open veld overnachten ging nu niet, omdat het voer der ezels, de haver en maïs, verbruikt was; „en zonder dit voedsel,” zei de koetsier, „raken de ezels gedaan.” Werkelijk was dit reeds met één al het geval.

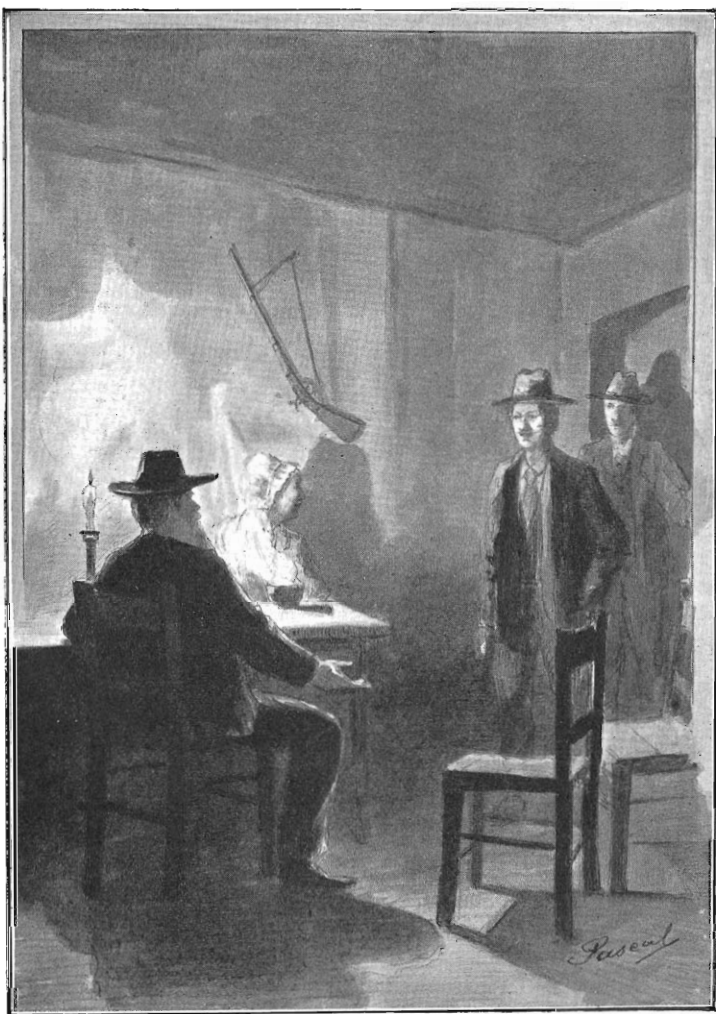
„Dan,” zeide Ferdinand, „moeten wij maar doorrijden en hopen eindelijk een huis te zullen vinden. Loop gij nu met de lantaarn vooruit, opdat wij niet in een spruit (riviertje) terechtkomen.” En waarlijk, zij zagen ten laatste een licht en reden daarop aan.

Na eenigen tijd hoorden ze het getrappel van een paard, dat weldra met zijn berijder voor hen stond. „Daaag,” zei deze. Het was een groote man, van wien zij alleen den omtrek en het vuur in zijne pijp konden zien. Ferdinand groette en vroeg, of zij op het goede pad naar Ermelo waren. „Nee,” zei hij, „da's die rechte pad nie; ons woon amper 'n dag te peerd fan Ermelo. Is jij een smous?” vraagde hij Ferdinand, in dezen een van die Israëlieten vermoedende, die met hunne koopwaren langs de ver afgelegene boerenplaatsen trekken, om daar hunne goederen tegen hoogen prijs te verkoopen. Zulke marskramers, ook al zijn zij Christenen, worden door de Boeren steeds „smousen” genoemd. Ferdinand vertelde hem wie zij waren en verzocht hem hun een nachtverblijf aan te wijzen. Ja, dat kon hij niet beloven, want hij was maar een „seuntje” (zoontje), ('s mans gestalte geleet op die van een reus en een zware baard hing van zijn gelaat.) Zij moesten het zijn vader maar vragen, die woonde ginds waar het licht brandde.

Daar aangekomen vonden zij den huisheer in de

deur staan. „Naant (goeden avond), meneer,” zei Ferdinand, want hij durfde, daar hij den man niet kende, hem geen „oom” of „baas” te noemen. „Mag ons uitspan?” Geen antwoord. „Ons vraag, of ons mag uitspan?” Het eenig antwoord was de vraag: „Waaar kom jij van daan?” Ferdinand zei, dat hij uit Holland stamde en gaarne hier den nacht zou doorbrengen. De Boer, die vreesde voor de zooveelste maal door een „rooibaaitje,” een Engelschman, hier zoo genoemd naar het rood der uniformen, bedrogen te worden, begaf zich slenterend naar zijn zoon, keerde eindelijk even langzaam terug en zei: „Span uit maar.”

Zij traden de „sitkame” binnen. De vloer bestond uit met koedrek saamgewreven aarde. Slechts ééne kaars brandde op de tafel. De vrouw was bezig uit eene groote kom koffie te drinken, een drank, die bij alle Boeren van den morgen tot den avond op het vuur staat. „Sit maar,” zei de Boer, op een paar van ruw hout vervaardigde stoelen wijzende. Toen men begreep, dat Ferdinand waarheid gesproken had en niets verkeerd in het schild voerde, werd het gesprek vertrouwelijker. De „juffer” vroeg, of hij niets wist van de „commando,” van den oorlog tegen de Kaffers, waarbij twee harer zonen waren. De „baas” klaagde bitter over de slechte tijden. Vijf „peerden” waren hem al door „skepsels” (Kaffers) ontstolen. Verleden winter was hij, evenals andere Boeren, naar het „boschveld” bij Utrecht getrokken; daar was het warm en groeide goed gras, terwijl dit in deze buurt in den wintertijd (van April tot October), geen behoorlijk voedsel opleverde, maar daar op het boschveld, was hij ziek gewor-

„Sit maar" zeide de Boer op een paar van ruw hout vervaardigde
stoelen wijzende (pag. 78).

den. Nadat Ferdinand en zijn reisgenoot al zijne klachten geduldig hadden aangehoord, wilde hij hun als bewijs zijner genegenheid, eene vergoeding aanbieden. Te dien einde bood hij hun, hij, zeven-en-zestigjarige, een stukje suiker aan, dat in Holland onder den naam van peerdrops bekend is. Eene groote hoeveelheid er van had hij los in zijne vestzakken geborgen en hij troostte zich gedurig met deze versnapering. Hij verschilde daarin geenszins van zijne landgenooten, die allen even verzot zijn op hun „lekkergoed.”

Eindelijk stond de juffrouw op, ten einde naar den avondmaaltijd te zien. In hare kleeding verloochende zij hare Hollandsche afkomst niet. Alles was donker van kleur; want dat is zoo „sindelijk,” zeggen de Boerinnen, daarmee bedoelende, dat men het vuil er niet op zien kan. Haar lang jak herinnerde aan de ouderen onder de vrouwen der lagere klassen in Holland; de groote kap, die haar hoofd omgaf, aan portretten uit den goeden ouden tijd. Spoedig zette zij eene groote kom op tafel, gekookte melk bevattende, met maïsmeel vermengd, waarin kleine klompen schapenvleesch lagen te drijven. Ofschoon de omgeving een zekeren welstand ademde, werd dit gerecht op zulk een onzindelijke wijze opgediend, dat de reizigers trots een ganschen dag vastens, het slechts met moeite konden nuttigen.

Reeds had de Boer voor den aanvang van den maaltijd hardop een gebed uitgesproken; nu werd er eene kleine godsdienstoefening gehouden. Een grooten, Nederlandschen statenbijbel, het eenige boek, dat de man bezat, haalde hij voor den dag, en met eentonige,

dreunige, maar luide stem, begon hij daaruit voor te lezen. Allen hadden natuurlijk den onafscheidelijken, breedgeranden vilten hoed afgezet. Hij sprak de woorden ongeveer uit, zooals zij geschreven waren, en bezigde dus dezelfde taal, die men in Holland gebruikt. Het ging hem eenigszins moeielijk en vreemd af, maar toch zou hij, evenmin als zijne makkers, van de echte Nederlandsche taal afstand willen doen, waar het zijne godsdienstoefening geldt; immers deze vereischt al den ernst en de deftigheid, welke voor hem aan het „hoog Hollandsch” is verbonden. Toen het bijbelverhaal geëindigd was, hief hij met luide stem een psalm aan.

Eindelijk zou men zich ter ruste begeven. Jantje, de kafferjongen, had naar een hoek van het slaapvertrek eene groote, vuile, oude matras gesleept, die voor de twee reizigers bestemd was. In diezelfde kamer stond een oud ledikant voor den gastheer en zijne echtgenoot, en een soort van rek, met een zeil overspannen, waarop het „seuntje” den nacht placht door te brengen. Jantje kwam met een klein bakje water aangedragen en zette dat den reizigers voor, opdat zij er zich in zouden wasschen. Toen zij daarmede gereed waren, diende hetzelfde bakje met hetzelfde water, tot reiniging van den Boer; daarna werd het door zijne echtgenoot en eindelijk door den zoon voor hetzelfde doel gebruikt. Nu noodigde de huisheer zijne gasten uit, hunne voeten in dit sop te wasschen; en toen zij verklaarden van dit vriendelijk aanbod geen gebruik te zullen maken, gaf hij het voorbeeld, dat weldra door vrouw en zoon werd gevolgd, zon-

der dat evenwel voor deze reiniging der voeten het water ververscht was geworden.

De Boer begaf zich te bed, na zich alleen van zijn buisje en zijne schoenen te hebben ontdaan, zijne echtgenootte volgde hem in al den rijkdom harer rokken. Deze gewoonte is, hoe vreemd ook, niet zonder grond; alleen zeer rijke Boeren kunnen aan de verschillende leden van hun gezin ieder een afzonderlijk slaapvertrek aanwijzen; en tevens zal het wel een overblijfsel zijn uit den tijd der veelvuldige „trekken,” toen de Boeren, steeds bedreigd door nachtelijke overvallen, zich des nachts gereed moesten houden tot dadelijke tegenweer.

Den volgenden morgen werd Ferdinand gewekt door het brullende gezang van den huisheer, die een psalm had aangeheven, terwijl hij nog te bed lag.

De reizigers vertrokken, na voor den vorm op bescheiden wijze gevraagd te hebben, of zij eenig geldelijk bewijs hunner erkentelijkheid zouden mogen achterlaten; zooals zij wel wisten, werd dit bepaald geweigerd. „Taante” was zoo goed een kralen halskettinkje als afscheidsgeschenk te willen aanvaarden, en de „ou baas” nam genadiglijk een zak peerdrops aan en een „vierkantje” (vierkante flesch) jenever.

HOOFDSTUK VIII.

Ferdinand reist naar Lijdenburg.

Daar Ferdinand van plan was over Ermelo naar Lijdenburg te gaan, omdat hij hoopte daar, waar men in de buurt reeds naar goud zocht, werk te zullen vinden, liet hij den koetsier haastig inspannen; want de Boer had hem verzekerd, dat hij nog best vóór het invallen van den nacht te Ermelo kon komen. En dat bleek ook waar te zijn; want zij kwamen er nog bij daglicht aan.

De dagreis was hun ook niet lang gevallen, omdat zij nog al afwisseling had opgeleverd.

Vooreerst kwam hun een rijtuigje, met twee paarden bespannen, achterop rijden. Het was een ijzeren wagentje op vier reusachtige wielen en op bijzonder breede assen, zoodat men, zonder vrees voor omkantelen, in volle vaart over de kolossale steenen rijden kon, die overal over het Zuid-Afrikaansche hooge veld verspreid liggen. Zulk een rijtuig noemt men een spijder, het Engelsch woord voor spinnekop, wegens de groote wielen en het ééne kleine bankje, wat het

geheel op het lichaam van eene spin doet gelijken. Zij worden in Zuid-Afrika veel gebruikt.

Er zaten slechts twee personen in, waarvan de één een Franschman bleek te zijn. De ander was iemand uit Lijdenburg, een zoogenaamde „agent,” die den dienst van zaakwaarnemer deed.

De reizigers met den „spijder” vertelden, dat zij van Maritzburg kwamen en vele dagreizen hadden afgelegd, maar dat zij erg gesukkeld hadden met hunne paarden, die deels „gedaan” raakten, deels waren gestorven. Dit is het bezwaar van het gebruik dezer dieren op reis in Zuid-Afrika. Een der paarden scheen ook alweer in zulk een slechten toestand te verkeeren, dat het door zijn kameraad meegesleept moest worden. Eindelijk begon het te stappen en spoedig viel het neer. Het weigerde eenig voedsel te gebruiken, en men spande het toen uit, volgens de gewoonte der Boeren, om het de kans niet te benemen van door rust te genieten, wellicht nog te kunnen herstellen. Ferdinand keek nog eens naar het arme dier om, maar bemerkte alras, dat deze kans voor hem zeer gering was. Reeds kwamen er een aantal gieren, zoo groot als kinderen, op hem af. Zij zetten zich bij het altijd nog levende dier neder en wilden reeds beginnen het te verslinden, waarom Ferdinand het paard met zijn revolver doodschoot. Hij achtte het beter op deze wijze een einde aan het lijden van het arme dier te maken.

Een dergelijk tafereel komt in Zuid-Afrika menigmaal voor. Voortdurend ziet men daar groote vluchten roofvogels, die op dood of stervend vee azen.

Vele deskundigen zijn van meening, dat de tallooze

geraamten, die het veld bedekken en die de reizigers telkens aantreffen, de hoofdoorzaak zijn van de zoo gevreesde „peerdensiekte,” die jaarlijks aan honderden paarden, ezels en ossen het leven kost. Men is zelfs nooit geheel zeker, dat niet binnen enkele dagen de trekdieren zullen sterven. Het reizen wordt door deze ziekte bemoeielijkt en zij verijdt vaak het verder trekken. Trekdieren, die deze ziekte hebben doorstaan, heeten „gezouten” en krijgen haar later ook niet meer, waarom dan ook een „gezouten” dier hooge waarde heeft.

In de tweede plaats ontmoetten zij een tweetal als Europeanen gekleede ruiters, wier koperkleurig gelaat, bewees, dat hun bloed gemengd was. Het waren ongetwijfeld welgestelde lieden, want hun zadelkleed was van fluweel en hunne paarden waren prachtig en sierlijk opgetuigd. Ook spraken zij op een blufferigen toon en lieten zich op hunnen rijkdom heel wat voorstaan. Onbeleefd waren zij niet, zij groetten de twee reizigers in den spijder zelfs minzaam; maar dezen beantwoordden hun groet slechts even, want kleurlingen zijn over het algemeen in Zuid-Afrika en vooral bij de Boeren niet geacht.

Hoe meer men Ermelo naderde, hoe meer het Ferdinand opviel, dat de bodem veranderde en heuvelachtiger werd. Men kon merken, dat men de Lobombobergen naderde. Vele heuvels waren zoo puntig, liepen aan de eene zijde zoo langzaam op en aan de andere zijde daarentegen zoo steil af, dat zij veel geleken op golven, die door den wind werden opgezweept. Is het „hooge feld” eentonig, deze streken en die van het noordelijk

deel der Transvaal zijn rijk aan zeldzaam schoone landschappen.

In deze streek van lange, maar lage heuvels, ligt Ermelo, waar zij tegen den avond binnenreden.

Onze reizigers vonden in dit dorpje hulp en een onderkomen bij een man, wiens huis bijna geheel tot winkel ingericht was. Er was van alles te koop, maar daardoor was dan ook de ruimte voor de bewoners niet groot. Toen de avond al pratende was doorgebracht, gaf men Ferdinand een paar dekens en wees men hem den grond tot legerstede aan. Gelukkig had hij reeds geleerd zich in vele omstandigheden te schikken, en daar hij van het schudden in den wagen vermoeid was, sliep hij dien nacht zelfs vrij goed.

Den volgenden dag was er markt. Wat een drukte in het anders zoo stille en eentonige Ermelo! Van heinde en ver kwamen de Boeren met hunne vrouwen aanrijden, nu eens in ossenwagens, dan weer in een karretje. Sommigen hadden de vrouwen te huis gelaten en kwamen te paard.

Eenige dezer lieden bezaten hier te Ermelo een klein huisje, uit niet meer dan een paar vertrekken bestaande, dat uitsluitend diende om hen te huisvesten, wanneer zij voor godsdienstoefening of zaken zich hier moesten bevinden. Die kleine woningen, natuurlijk een bewijs van zekeren welstand, waren slechts gering in aantal. En daar zij met het kantoor van den landdrost, den winkel en de kerk, de eenige gebouwen van het dorpje uitmaakten, kon de nederzetting zelfs op dezen titel moeielijk aanspraak maken.

In de kerk werd het avondmaal gehouden — de Boe-

ren begaven zich daarheen. Na afloop van den dienst gingen vele Boeren naar den landdrost om hunne belastingen te betalen. Deze heer was een jong Nederlander. Men kiest voor openbare betrekkingen in de Zuid-Afrikaansche Republiek of Transvaal dikwijls Nederlanders, omdat deze ongeveer dezelfde taal spreken en schrijven als de Boeren en omdat de Boeren aldaar meestal weinig lust of geschiktheid hebben voor schrijven. Toch waren en zijn er veel Boeren, die het onaangenaam vinden zoo door vreemdelingen te worden geregeerd; zij trachten zich aan dien invloed te onttrekken en ontbieden daarom keer op keer Hollandschspreekende lieden uit de Kaapkolonie. Buitendien zenden zij hunne kinderen tegenwoordig naar de scholen voor meer gevorderd onderwijs in de Kaapstad en den Oranje-Vrijstaat; ook wordt er in Transvaal zelf meer en meer voor zulk onderwijs gezorgd.

De landdrost, districtshoofd, is niet alleen de ontvanger, maar ook de rechter, die kleine geschillen berecht. Zijn het belangrijke rechtsgedingen, dan zou hij evenwel zijne bevoegdheid te buiten gaan als hij vonnis velde, want bij deze komt de rondgaande rechter of het Hooge Gerechtshof te Pretoria te pas.

Na het verlaten van het kantoor van den landdrost, kwam de winkel aan de beurt, waar inkoopten gedaan werden. Daar wekte de winkelier den kooplust, zoo die nog mocht ontbreken, door den boeren en boerinnen een blikje bruidsuiikers of een potje snuif, met de dringende uitnoodiging, zich te bedienen, voor te houden. Had eindelijk ieder zich het noodige verschaft, dan werden eenige gouden ponden sterling voor den dag

gehaald, of wel men betaalde met de wol en de huiden die meegebracht waren. Deze beide produkten vormen het gewone betaalmiddel van den Boer, die benevens, goud en tabak, de eenige artikelen zijn, die Transvaal in belangrijke hoeveelheden uitvoert.

De winkelier vertelde 's avonds aan Ferdinand, dat hij zeer tevreden was, want dat hij aardig wat zadels, korsetten, ploegen, geweren, maïs, schoenen, jenever en andere zaken van de hand had gedaan.

Al pratende maakte Ferdinand de opmerking, dat hij zoo weinig gezien had, dat op landbouw geleek, waarop de winkelier antwoordde, dat dit allereerst voortsproot uit den tegenzin in arbeid bij de inboorlingen. „De neger,” zeide hij, „leeft hier, evenals in Natal, veel liever in armoede en gebrek onder zijne eigen hoofden, in zijn eigen dorpen of kraals, dan door arbeid bij blanken als „bijwoner” tot zekeren graad van welstand en beschaving te geraken. Dientengevolge kan er niet alleen geen sprake zijn van eenigen aanplant op groote schaal, zoolang er geen vreemde werkrachten komen; maar zoowel hier als in den Vrijstaat doet zich het oogenschijnlijk vreemde geval voor, dat de Boeren, ofschoon omringd door negers, voortdurend te klagen hebben over gebrek aan werkvolk. Hun bij uitstek vruchtbare grond, die nog vruchtbaarder kon zijn, indien wij hier niet dikwijls lange tijden van droogte kenden, blijft daarom grootendeels braak liggen.”

Ferdinand vond het merkwaardig hier zijne moedertaal te hooren spreken door de zwarte bedienden, die de gekochte goederen op de wagens laadden. De

winkelier vertelde hem zelfs, dat niet slechts de negers, maar ook de Hottentotten, zelfs onder elkander, Hollandsch spreken. Hun eigen taal kennen deze meestal niet eens meer. Dit is een bewijs van den grooten invloed der Hollanders op de gekleurde bevolking.

Toen de Boeren vertrokken waren, werd het in Ermelo weer doodstil en rees bij Ferdinand de gedachte op, dat het geen benijdenswaardig lot kan heeten, als men hier zijn leven doorbrengen moest. Gezond, dacht hij, is het hier zeker en vruchtbaar ook, maar vervelend evenzeer.

Hij en zijn reisgenoot hadden geen grooten lust nog langer te Ermelo te blijven, en zij lieten den koetsier daarom inspannen; bovendien verlangde Ferdinand naar het eind der reis, die hij begonnen was om zich een bestaan te verschaffen. Dit moest nu maar hoe eer, hoe beter gevonden worden, vóór zijn erfenisje op was.

Nu was Lijdenburg de eerste plaats hunner bestemming, maar vroolijk of afwisselend kon de rit niet genoemd worden, althans in den beginne niet. Men kwam den geheelen dag niemand tegen dan eenige negers. Dezen hadden een oorlel doorboord en daarin eene snuifdoos gestoken, en in plaats van de kralen, die Ferdinand hen in Natal had zien dragen, droegen zij nu vederen in het haar. Dit bevreemdde den jongen reiziger en zoo begon hij met zijn tochtgenoot een gesprek over de inboorlingen, waarover deze hem het volgende kon meedeelen:

„Kaffers of negers — dat is hier hetzelfde — maken grootendeels het belangrijkste deel der bevolking uit. Gij ziet hier vertegenwoordigers van allerlei kafferstammen.

Verder zijn in Zuid-Afrika nog inheemsch Boschjesmannen, die evenwel zoo goed als uitgestorven zijn, en Hottentotten, meestal bedienden van blanken en vereuropeescht. De negers kunnen wij in twee groepen verdeelen: de sterke en oorlogszuchtige Zoeloes en de zwakkere, meer vreedzame Betsjoeanen. De Zoeloes wonen aan den Oostkant, de Betsjoeanen tusschen de blanken in, overal elders.

„Bij de negers van Zuid-Afrika is het gebruik der „lobola” in zwang. „Lobola” is het geschenk, dat zij den vaders hunner aanstaande echtgenooten verschuldigd zijn in den vorm van vee, of wel van ijzeren schoppen, welke laatste ten deele zullen dienen om er het land mede te bewerken, ten deele als ruilmiddel. De neger heeft vele vrouwen; met haar aantal stijgt ook zijn aanzien.

„Sedert geruimen tijd pogen de zendelingen den Christelijken Godsdienst ingang bij de negers te doen vinden. Zoover mijne ondervinding gaat, kennen de negers geen voorwerp van aanbedding als hooger wezen. Bijgeloof is echter aan allen onafscheidelijk verbonden. Zij vereeren de geesten hunner afgestorvenen en gelooven, dat de zielen van dezen overgaan in dieren, voorwerpen en andere menschen: dat is het geloof aan de zielsverhuizing.

„Zij bezitten eene taatheid en lichamelijke doorzettingskracht, die hen doet volbrengen wat de sterkste blanke zou moeten opgeven; zelfs kunnen zij zeer langen tijd zonder voedsel blijven, en toch hunne taak voortzetten. Zij spannen echter niet gaarne al hunne krachten op één oogenblik in; zij willen desnoods wel lang,

maar niet hard werken. Van ambachten onder hen is evenwel geen sprake. Alleen verstaan zij het smeden van assegaaispitsen uit ijzer; dan bezitten de mannen eene groote bedrevenheid in het vervaardigen der zoogenaamde „karossen,” groote huiden, die bestaan uit talrijke, gelooide, zachte, te zamen genaaide huiden. Vrouwen mogen zich met dezen zittenden arbeid niet afgeven, zij moeten het land bebouwen.

„In Natal, dit weet ge, vindt men alleenstaande Kafferwoningen; hier moeten de negers in hunne kraals bij elkander wonen, voor zoover zij niet in dienst bij blanken zijn. Gij zult menigmaal zulk een kraal zien: eenige woningen, gezamenlijk omgeven door een ronden wal van struikgewas.

„Gastvrij zijn de negers zeker; zelfs een blanke is zeker een goed onthaal bij hen te vinden. Treft men hen hier alleen aan, dan vindt men bijna zonder uitzondering in hen lieden, die goedgehartig en gewillig zijn. Ontmoet men hen daarentegen in grooten getale, dan is het, alsof zij geheel veranderd zijn van karakter. Zij doen zich dan onhandelbaar voor en „parmantig,” zooals de Boeren zeggen. Hunne vroolijkheid verliezen zij zelden en dan nog voor zeer korten tijd. Zij zijn groote kinderen en tevens geboren tooneelspelers. Behandelt men hen goed, dan ondervindt men van hen dikwijls trouw en aanhankelijkheid. Maar openhartig en recht door zee handelen zij nooit.”

„Hoeveel zwarten zouden er wel in Transvaal wonen?” vroeg Ferdinand thans.

„Met zekerheid is dit niet te zeggen,” kreeg hij ten antwoord, „want eene volkstelling heeft hier niet plaats

gehad. Er zullen evenwel ongeveer 500,000 hier gevonden worden."

Tegen den middag ontdekte de koetsier eene kudde groot wild. Onze reizigers wilden beproeven daarvan iets machtig te worden. Een paar uren gingen er echter voorbij om de dieren, die zeer schichtig schenen, te naderen, waarop Ferdinand voorstelde om plat op den grond te gaan liggen en dan kruipend verder te gaan, zoodat het wild hen niet gewaar werd. Het landschap was hier heuvelachtiger geworden. Op eens zagen zij, hoe een der dieren beneden in de laagte opsprong en dat nog wel op eene allervreemdste wijze, waarna de geheele kudde in vliegende vaart wegrende en tegelijkertijd allerlei sprongen en buitelingen maakte. Alleen een honderdtal bleef rustig doorgrazen.

"Welke dieren dat waren?" De koetsier verklaarde: de springers zoogenaamde „wildebeesten" te zijn en de andere zag hij voor „blesbokken" of „klipbokken" aan. „Zijn het geen paarden?" vraagde Ferdinand. „Nee," was het antwoord, „daarop lijk hulle wel in de ferte, maar hulle is bokkies en banjer (veel) oek."

Ferdinand was evenwel niet overtuigd en getrooste zich daarom de moeite een grooten omweg te maken, ten einde aan den anderen kant van de grazende dieren te komen. Dit gelukte hem en toen bleken het toch paarden te zijn. Hij had zijn geweer niet afgeschoten en buit behaalde hij dus niet; maar de ontmoeting had toch eenige afwisseling op deze eentonige reis gegeven.

Het was intusschen door dit oponthoud bijkans avond

geworden en er was geen denken aan om heel veel verder te kunnen gaan. Het was dus een geluk, dat zij bij de woning van een Boer kwamen, die hen welwillend opnam. Een gelukkig, opgeruimd mensch troffen zij echter in dezen Boer niet aan. Hij klaagde over veel en velerlei. Onder anderen, evenals de meeste Zuid-Afrikaanders, over zijne gezondheid. Blijkbaar was hij teringlijdend, waarvoor hij groote hoeveelheden castor-olie gebruikte op aanraden van een Britsch-Indischen kwakzalver. Toen hij bemerkte met geen Engelschen te doen te hebben, werd hij zoo vriendelijk, dat hij hen het beste, wat er in huis was, aanbood: wederom was het een schotel melk, waarin zich maïskorrels bevonden en daarna gekookt schapenvleesch, eveneens drijvende in gekookte melk.

Den volgenden morgen, na in hetzelfde vertrek, waarin man, vrouw en vijf kinderen sliepen, den nacht doorgebracht te hebben, werden ook hier de reizigers gewekt door het psalmgezing van den nog te bed liggenden Boer.

Na weer ingespannen te hebben, bemerkten de reizigers, dat het land meer en meer een bergachtig karakter aannam. Langzamerhand naderden zij de hooge Lobombo-bergen. De verhevenheden van den bodem, ofschoon niet hoog boven den beganengrond, vertoonden allerlei vreemdsoortige vormen: nu eens als een reusachtige mierenhoop, dan weder steil en recht, stonden deze „kopjes” veelal geheel op zichzelf, in het veld. Sometijds werden zij verbonden door een rechten, begroeiden wal.

Kleine beekjes doorstroomden dit landschap, maar

visch was daar niet in te ontdekken. Ook de andere Transvaalsche riviertjes zijn, zooals Ferdinand later ervaarde, bijzonder arm aan visch. Als voedsel was deze hem ook niet aangeboden, en evenmin had hij nog gezien, dat Boeren of Kaffers zich met visch voedden.

In den avond bereikten zij de woning van een Engelschman, die eene soort van logement hield. Ofschoon deze eenig vee bezat, zette hij toch zijn gasten een blikje met Europeesche boter voor, zooals men in Transvaal bijna overal te genieten krijgt.

's Mans zonen verdienden een flink stuk brood als vrachtrijders, eene bezigheid, die hier door allerlei menschen, ook die in Europa tot den ontwikkelden stand zouden gerekend worden, wordt ter hand genomen. Voortdurend kwamen onze reizigers in Transvaal dergelijke vrachtrijders tegen, dikwijls drie en vier wagens bij elkander, alle het eigendom van denzelfden drijver. Vooraan gaat een Kafferjongen, trekkende aan het touw, dat de koppen der twee voorste ossen vereenigt. Deze worden meestal gevolgd door zeven andere paren ossen, die alle aan denzelfden ketting verbonden zijn; dan komt de onmetelijke, zware wagen, met een wit zeil overspannen. Voorop staat een kist, die tegelijkertijd als bergplaats en als zetel voor den transportrijder dient. Met eene reusachtige zweep weet deze elk plekje, zelfs van den meest verwijderden os, te treffen. Voordurend spreekt hij zijne „beesten” toe, ieder bij hun naam, en in den wagen zelf ligt het gezin van den eigenaar te slapen of zich te vervelen.

Den volgenden morgen sloegen zij rechts de richting van Lijdenburg in. Het was eene prachtige streek.

Eerst liep het pad over hooge bergen, die telkens en onverwachts een nieuw landschap voor de oogen der reizigers brachten, nu eens liefelijk, dan eens grillig en fantastisch. Toen daalden zij af in een bekoorlijk dal, liefelijk als de valleien in Noord-Italië. Aan de overzijde verrezen hooge rotsen, die aan de Krokodil-rivier het aanzijn geven. In de verte zagen zij deze in een hoogen, smallen waterval zich naar beneden storten, helder als het lemmet van een sabel. En o wonder! overal rondom zich hadden zij nu boomen. Als een reusachtig suikerbrood verhief zich in dit dal, geheel op zichzelf, de berg, die op eenvoudige wijze door de Boeren „kopje-alleen” wordt genoemd.

Wat verderop moesten zij de Elandsspruit doorwaden. De streek verloor nu haar grootsch karakter, maar nam daarentegen een liefelijk uiterlijk aan. Dienzelfden avond reden zij het dorp Lijdenburg binnen, het einddoel van Ferdinands reisgenoot.

Lijdenburg was een klein plaatsje, dat uit een groot grasveld bestaat, waar eenige tientallen huizen omheen zijn gebouwd. Om elk huisje waren tuintjes aangelegd, door heggen afgescheiden van den weg, tuintjes zooals men die in Holland en in Gelderland aantreft. Ferdinand hoorde, dat men hier slechts met geringe zorg groenten en vruchten zaaide, en er toch binnen verbazend korten tijd de schoonste planten en vruchten te voorschijn kwamen. Nergens had hij zooveel perziken bijeen gezien als in dit kleine dorp. Men denkt er dan ook niet aan die alle zelf te nuttigen en werpt de meeste den varkens toe. Overal stonden hier treurwilgen, boomen, die de Boer zoo schijnt

te waardeeren en die aan Transvaal iets zoo vredigs en gemoedelijks geven. Zoo door boomen omringd geleken de huisjes, meest van stroo vervaardigd, veel op boerenwoningen, zooals die in Gelderland worden gevonden. Ook hier waren de luiken en deuren groen geschilderd met roode paneelen en zwarte latten — de deuren bestonden uit een afzonderlijk boven- en onderdeel. Rondom wordt het plaatsje ingesloten door lage, glooiende heuvels.

Van de mannelijke bevolking, met welke Ferdinand 's avonds in zijn logement in aanraking kwam, kreeg hij niet zulk een goeden indruk als van het oord zelf. De mannen, ongeveer vijftig in getal, maakten een ruim, de meeste een te ruim gebruik van de flesch. De eenige verschooning daarvoor lag, meende Ferdinand, in de omstandigheid, dat de verveling hier de menschen tot verkeerde handelingen brengt.

Ook waren er een paar vriendelijke, daar gevestigde Nederlanders aanwezig. Zij bezaten in Lijdenburg een „bezigheid” (de Boerenuitdrukking voor handelszaak). Ferdinand vraagde met verbazing, hoe zulk een bezigheid hier een bestaan kon vinden, en hoorde toen, dat dit niet kwam door den omzet aan de Lijdenburgers zelf, maar door den verkoop aan reizigers en vooral aan negers, die van de oostkust naar de dicht hierbij gelegen goudvelden of naar de diamantvelden bij Kimberley gaan. Hoofdzakelijk is de terugreis dier negers voor de winkeliers te Lijdenburg zeer voordeelig, daar zij dan in het bezit van het gewonnen loon zijn.

De jonge Hollander luisterde aandachtig naar alles, wat de verschillende bezoekers hem verhaalden; en de

mededeelingen omtrent de goudmijnen te Pelgrimsrust, Macmac en andere plaatsen, wekten bij hem de hoop op, daar een goed bestaan te zullen vinden. Hij gelastte dus zijn koetsier den volgendenden morgen vroegtijdig met den reiswagen voor te komen; hij moest immers nu verder alleen reizen. Maar toen hij den vroolijken klanten in het logement vertelde, wat hij zijn koetsier had opgedragen, hoorde hij van hen, dat het bezoek der goudvelden per rijtuig ondoenlijk is wegens de steilte van den weg hier en daar. Een der gasten, verklaarde zich bereid Ferdinand daarheen te vergezellen. „Ik ga,” zei hij, „morgen toch prospecteeren.”

Ferdinand, niet wetende, wat dit beteekende, vroeg hieromtrent opheldering en kreeg toen ten antwoord: dat prospecteeren onderzoeken is of er in het een of ander stuk land edel metaal of edelsteenen aanwezig zijn. „Vind ik goud,” ging de man voort, „dan tracht ik dat stuk land van den eigenaar te koopen. Gelukt mij dit, dan eerst maak ik overal bekend, dat ik eene plaats weet, waar goud moet zijn en verkoop dan het gekochte menigmaal voor een twintigmaal hooger bedrag. Daarmede verdien ik en verdienen anderen prospecters soms grof geld. Maar de tijden worden er niet beter op, want de eigenaars beginnen wijzer en voorzichtiger te worden.”

HOOFDSTUK IX.

De Lijdenburgsche goudvelden.

Ferdinand had een paard gehuurd en 's morgens, zoodra het dag geworden was, reisde hij met zijn nieuwen vriend af. Toen zij het groote plein van Lijdenburg verlaten hadden, kwamen zij voorbij een paar keurige boerderijen, achter hooge vruchtboomen verscholen. Hadden de vele Kafferhutten, die zij langs trokken, hem niet uit den droom geholpen, dan zou Ferdinand zich verbeeld hebben in Nederland te zijn, zoo zeer geleek de omgeving op zijn vaderland.

In den aanvang was de weg vlak. Boomen zag men nergens, waardoor het moeilijk werd den weg te vinden, te meer daar deze niet gebaad en met lang gras begroeid was. De sporen van paardenhoeven wezen voldoende aan, welke richting zij moesten inslaan.

Langzamerhand werd het landschap geheel anders. Terwijl de ruiters steeds stegen, lagen vaak diepe ravijnen aan hunne voeten en vertoonde de natuur zich al woester en woester. Soms moesten zij die ravijnen door en zij zouden de andere zijde niet hebben kunnen

bereiken, als zij niet in de grootste vaart naar beneden waren gegaan. Zagen zij nergens boomen op hun pad, de ravijnen en spelonken waren daarentegen zoo dicht begroeid, dat men er niet doorheen kon zien.

Zij hoorden een beekje ruischen en stegen af om de paarden te laten drinken, en zelf eenig voedsel te nemen.

Steeds vreemder werd de natuur in het rond en daarbij zoo bergachtig, dat zij nauwelijks vijf schreden konden doen zonder van richting te moeten veranderen. Nu eens daalden zij plotseling en dan moesten zij weer enkele schreden doen tegen eene bijna loodrechte helling, zoodat zij soms over den kop of langs den staart van de paarden afgleden. Ieder had het daardoor zoo druk met zich zelf, dat het onmogelijk was met elkander te praten.

Eindelijk bereikten zij een bergrug, een zoogenaamd „richeltje,” maar die hun niet vergunde naast elkander te rijden. Het landschap bood hun nu een prachtig vergezicht aan, verguld door de stralen der ondergaande zon. Het duurde niet lang meer of zij zagen iets wits, dat tenten bleken te zijn, zoodat dus de plaats hunner bestemming niet ver af was. Dit gaf hun nieuwen moed. Zij zetten de paarden in galop en bevonden zich weldra bij de gouddelvers.

Bij een klein gebouw, vervaardigd van groote beschuitblikken, die men aan de zijden doorgesneden en met ijzerdraad aan elkander gehecht had, stegen zij af: het was de cantine der nederzetting. Hier kon men groote vilten planterschoeden, tabakspijpen, ketels, schoenen, ijzeren hakwerktuigen, blikjes met vleesch, beschuit,

drank, enz. koopen. Vele delvers deden dit dan ook en betaalden met klompjes ruw goud, dat gewogen werd in een op de toonbank staand schaalte. Een twintigtal mannen met groote hoeden op het hoofd, pijpen in den mond en breede, van taschjes voorziene riemen om het lijf, spraken duchtig de flesch aan. Een hunner kwam op Ferdinand en zijn metgezel af en zeide: „Waaaaar kom jij van daaan?” Toen hij daarop een antwoord bekomen had, werd er plaats gemaakt en werden zij in den kring opgenomen. Op de kennis-making werd er toen zoo braaf gedronken, dat het ten slotte noodig werd om te gaan slapen. De eigenaar der cantine geleidde hen naar het hotel, eveneens een huisje van blikken wanden. Waren zij niet zoo vermoeid geweest, dan zou er van slapen niet veel gekomen zijn, want de gelegenheid daartoe was niet al te best. Langs de wanden stonden ruwe houten banken, waarop stroo-matrassen lagen zonder lakens, bedekt met een reis-deken en een strooien hoofdkussen. Weldra was dit hok gevuld met een twintigtal menschen die onderling schreeuwden; sommigen hunner gingen kaartspelen en kregen daarbij ruzie, zelfs zoo erg, dat een hunner door zes mannen naar buiten moest worden gebracht; anderen dronken nog maar altijd door. De dekens bleken lang niet rein te wezen en Ferdinand was blijde, toen de nacht voorbij was.

Vol belangstelling ging hij er op uit, om eens goed te onderzoeken, hoe dit goudland er uitzag. Het eerst kwam hij op een stuk land van een Engelschman, die reeds ongeveer voor vierhonderd duizend gulden goud gewonnen had.